

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Retormatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **885**
B. Luiten
Overall thuis

MEDITATIEF **889**
J.J. Dronkers
Begin bij de wereld
verander jezelf

WANDELEN MET GOD **890**
B. Luiten
144.000

ACHTERGRONDEN **892**
A.N. Hendriks
Wetenschap en kunst
gaven van de Heilige Geest?

EVANGELISATIE EN
ZENDING **895**
C.J. Haak
Buitenlandse kerken –
gemeten met welke maat?

AAN DE BROEDERWEG **898**
C.J. Haak
Verschuivingen in de
cultuur – huiswerk voor
de theologie

en verder...

Boekbesprekingen
Meegelezen

OVERAL THUIS

De vorige keer vroeg ik de aandacht voor de kerkelijke situatie van de kamerbewoner, die vaak de zondagen thuis is. Hij leeft op twee plaatsen, maar wij hebben de kerkelijke afspraak dat hij slechts op één plaats kerkelijk is. Kerkrechtelijk is dit volkomen juist, maar het sluit niet aan bij de werkelijkheid, zoals die beleefd wordt.

We kwamen tot twee conclusies:

1. Voor de jongere zou het verreweg het beste zijn wanneer hij niet voor een lidmaatschapskeus zou worden geplaatst. Omdat hij nu & praktijk op twee plaatsen woont, zou hij gewoon op beide plaatsen kerkelijk 'thuis' moeten zijn.
2. Wat de kerken betreft, zij moeten een betere basis hebben dan de aanbevelingen van Leeuwarden om met elkaar samen te werken in de pastorale zorg voor al deze mobiele jongeren. Want in de praktijk blijken deze aanbevelingen vrijwel niet te functioneren.

Hoe dan wel?

Om kerkordelijke en administratieve redenen zal het nodig blijven, dat iemand lid is van één plaatselijke kerk. Daar ligt het zwaartepunt van de ambtelijke verzorging, daar vindt (tenminste) het jaarlijkse huisbezoek plaats en daar ligt, als het erop aankomt, de pastorale eindverantwoordelijkheid.

Daarnaast evenwel zou de mobiele jongere een vorm van gastlidmaatschap kunnen krijgen in een zusterkerk, wanneer hij daar regelmatig verblijft.

De P.S. van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg dd. 10 feb. '90 vroeg aan de G.S. Leeuwarden, een

verblijfsattestatie mogelijk te maken voor hen, die regelmatig de zondagen in een andere gemeente doorbrengen. De G.S. wees dit verzoek af, omdat het geven van aanvullende regels naast de regel van Amsterdam 1936 zou stuiten op praktische bezwaren. Welke die bezwaren zouden zijn, wordt niet aangegeven. Zodoende kunnen ze ook moeilijk worden weerlegd. Misschien **was** de verblijfsattestatie te weinig omschreven of ingevuld. Maar hoe dan ook: de **praktijk** vraagt erom, dat de jongere die in feite op twee plaatsen woont, ook op twee plaatsen kerkelijk in beeld komt en ambtelijke zorg **ontvangt**, en dat dit **goed** en **aangenaam** gere-

geld wordt. Dan krijgt hij een **verblijfsattestatie** mee voor de **stadskerk**, wanneer hij lid wil blijven in de **thuiskerk**, of hij krijgt een **attestatie** mee terwijl de thuiskerk hem als **gastlid** noteert, net waar het zwaartepunt van zijn kerkelijk meeleven **zal** liggen.

Verblijfsattestatie

De verblijfsattestatie brengt hem kerkelijk in beeld en doet hem delen in alles wat het gemeenteleven te bieden heeft

1. hij wordt welkom geheten in het kerkblad en krijgt als gastlid een plaats in het handboekje;
2. hij mag catechisatie volgen of deelnemen aan het heilig avondmaal;
3. hij **krijgt** het kerkblad en wordt uitgenodigd **voor** activiteiten van de **kerk** waarvan hij **gastlid** is;
4. een ambtsdrager zal **met** hem kennismaken en **een vorm** van contact onderhouden, al naar gelang de situatie dit **vraagt**.

Voordeel

Het voordeel hiervan is groot. Wanneer dan bijv. een student **naar** een kamer verhuist in een studentenstad, kiest **hij** tussen het aanvragen van **een** attestatie en een verblijfsattestatie. Maar hij **kijst** in ieder geval het één of het ander, en **daardoor komt hij te allen tijde in beeld!** Wordt er een attestatie **uitgeschreven**, terwijl de jongere van plan is **regelmatig in de thuiskerk** te verblijven, dan noteert de **thuiskerk** hem voor zichzelf meteen als gastlid. **Zodoende** blijft hij geregistreerd en blijft hij vallen onder de ambtelijke aandacht ter plaatse. Op de **attestatie wordt dit aangetekend**, zodat de ontvangende **kerk hiermee** rekenen kan.

Wordt er een verblijfsattestatie uitgeschreven, dan wordt hiermee **aan de ontvangende kerk** gevraagd de jongere **gastvrij** te ontvangen en op de afgesproken wijze naar hem om te zien.

Hulp van het kerkverband

Een probleem hierbij **kan** de capaciteit van de kerkeraad van de **stadskerk** zijn. Sommige **kerkeraden** zijn al overbelast **door de zorg** voor vele jongeren. Als daar nog **een** enkele tientallen bijkomen, al is het op een beperkte wijze, zal het soms nodig zijn **dat het kerkverband** te hulp schiet. De manier waarop zal per situatie **verschillend** zijn; wel is van belang dat de mogelijkheid en de bereidheid daartoe worden uitgesproken. Want de hulp die hierbij nodig **kan** zijn is van andere aard dan geregeld is in art. 11 KO. Overigens is het ook mogelijk dat dit probleem in de **praktijk** meevdt. Wanneer het aantal **gastleden** toeneemt, zal het aantal leden wellicht afnemen. Wie **gastlid** wordt, wordt geen lid, en leden **worden** misschien **gastlid**. Het is te **verwachten**, dat dit enige compensatie biedt.

Om diezelfde reden zou **ook** de **financiële** last van de **stadskerk** kunnen meevalien.

Verdere concretisering

Het zal belangrijk zijn, dat op een verblijfsattestatie duidelijk wordt aangegeven, of het gaat om een belijdend lid of een dooplid.

Een belijdend lid krijgt naar analogie van art. 63 KO zijn verblijfsattestatie **mee**, terwijl **door** zijn kerkeraad bericht wordt gegeven aan de **gastkerk**.

Voor een dooplid zal **de** verblijfsattestatie worden opgestuurd naar de gastkerk. Hierop zal aangegeven worden, waar hij catechisatie wil ontvangen. Is dat in **de stadskerk**, laat dan zijn verblijfs- of doopattestatie **daar** uiterlijk **in** de laatste **week** van augustus arriveren! Anders is het onmogelijk daar tijdig overzicht te krijgen over de **groepen**.

Wanneer in de loop **van** de tijd het zwaartepunt van **kerkelijk** meeleven **verschuift** van de **thuiskerk** naar de **gastkerk**, is het mogelijk alsnog de attestatie aan te vragen in

KERNREDACTIE:
PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGEREDACTIELEDEN:
DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. G. GUNNINK,
DRS. B. LUITEN, PROF. DR. C.J. DE RUIJTER.

MEDEWERKERS:
J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:
W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:
Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:
f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).
Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalings termijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).
De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij
 de Stichting Braleclah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:
Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijk toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

plaats van een verblijfsattestatie. De verblijfsattestatie zal één jaar geldig zijn, en moet dan (eventueel) worden verlengd. Daardoor wordt de thuisherk ieder jaar bepaald bij de vraag, of in het leven van de aanvrager het zwaartepunt van het kerkelijk meeleven nog niet verschoven is.

In alle gevallen zal het ook belangrijk zijn, dat het ambtelijk contactadres wordt vermeld, zodat de ambtsdragers van de twee kerken zo nodig met elkaar kunnen overleggen en hun werk op elkaar kunnen afstemmen. Wisselingen in deze contactadressen kunnen verder in de persoonlijke sfeer worden doorgegeven.

Kerkelijke weg

Van een enkele kerk is al bekend, dat zij dit in de kerkelijke weg aan de orde zal stellen, met de bedoeling dat het uiteindelijk wordt voorgelegd aan de generale synode in 1999. Meerdere kerken beraden zich nog, maar de verwachting is dat op verscheidene plaatsen in het land deze materie op de classisafel wordt gelegd, met de bedoeling er verder mee te komen. Dit heeft als voordeel, dat er een brede bezinning ontstaat. De generale synode zal uiteindelijk meerdere voorstellen op haar tafel vinden, in grote lijnen van dezelfde strekking, maar toch in de kerkelijke weg verschillend bijgeschaafd. Dat geeft een breed draagvlak en een optimale besluittekst.

Van belang is wel, dat de Particuliere Synodes van 1998 worden gehaald, als springplank naar de Generale Synode te Leusden 1999.

Met alle kerken

Vorige keer heb ik al even laten uitkomen, dat er een informeel overleg is geweest tussen meerdere stadskerken met ongeveer dezelfde problematiek. Dit overleg had uiteraard niet de bedoeling andere kerken uit te sluiten aan de bezinning mee te doen. Maar er moest het be-

gin van een gesprek gevoerd worden, en dat gaat niet met alle kerken tegelijk.

Het genoemde overleg bestaat niet meer. Het had ook geen enkele kerkelijke status. Iedere gesprekspartner heeft de concept-besluitteksten mee naar huis genomen, om daar in de kerkeraad eventueel verder mee aan de slag te gaan.

Deze teksten zijn verder toegestuurd aan nog een aantal kerken, om er aandacht voor te vragen en iedere geheimzinnigheid te vermijden. Er rust geen enkel auteursrecht op, ieder mag er aan schaven zoals het hem goedgebeurt. U kunt (delen van) de teksten tegenkomen in de landelijke pers of in de kolommen van een kerkblad, en als iemand ze zelf wil hebben: één bericht naar ondergetekende en u ontvangt ze thuis.

En dat alles in de hoop, dat het belang van deze zaak wordt onderkend en overall in het land initiatief genomen wordt in de kerkelijke weg. Want het gaat om jeugd van de kerk, in een kwetsbare ontwikkelingsperiode. Het onttrekkingspercentage onder hen is schrikbarend hoog.

Tussentijdse actie

Voordat de generale synode vergadert in 1999 is er ook al genoeg te doen, om te voorkomen dat jongeren door verhuizing uit beeld raken. Ook zonder dat de synode zich hierover uitgesproken heeft, kunnen stadskerken op eigen initiatief bijv. ledenlijsten opvragen van studentenverenigingen, om zo toch de jeugd wat meer in het vizier te krijgen en iets voor allen te betekenen. In steden met kleinere aantallen studenten is dat goed mogelijk. Er zijn plaatsen waar dat al gebeurt. Bij grotere aantallen zal dit moeilijk zijn.

Anderzijds, wanneer werkende of studerende jongeren met attestatie vertrekken, is het een kleine moeite voor de thuisherk hen tegelijkertijd in een soort eigen kerkelijke admi-

nistratie te houden. De wijkouderling hoeft hen bij vertrek niet uit zijn boekje te schrappen. Wanneer hij weet, dat het kamerbewoners worden met regelmatig weekendverlof, doet hij er goed aan een band met hen te bewaren. En zo zijn er vast nog wel meer manieren, om er voor de uit-zwerpende jeugd een schepje bovenop te doen. Ze hebben het nodig in deze tijd.

Extra nummers van De Reformatie...

...kunt u bestellen door overmaking van de kosten op postrekening 40 60 40 t.n.v. De Reformatie-Goes, onder vermelding van jaargang en nummer.

Dit zijn de kosten (incl. porto):

- 1 ex.: f 3,35
- 2 ex.: f 6,00
- 3 ex.: f 8,65
- 4 ex.: f 10,60
- 5 ex.: f 12,55

Na ontvangst van het bedrag wordt uw bestelling per omgaande uitgevoerd.

VER WEG STUDEREN EN JE KERK

Jij bent geslaagd? Van harte gefeliciteerd!

Wat ga je nu doen?

Ga je studeren?

Als dat zo is dan staat je waarschijnlijk een verhuizing te wachten.

Naar een nieuwe opleiding in een nieuwe stad. En wat wordt er nog meer nieuw?

Wat ga je met de kerk doen?

Kies je ervoor om thuis bij je ouders lid te blijven? of word je ook lid van de kerk in die nieuwe stad?

Lid waar je door-de-week woont

Wij zijn predikanten en ouderlingen uit studentensteden in het zuiden van ons land (natuurlijk geldt wat wij schrijven ook voor andere studentensteden).

In de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) is tussen de kerken een afspraak gemaakt dat je dáár lid wordt van de gemeente waar je door-de-week woont. Wij werken nu al heel wat jaren met die regel. We hebben veel mensen gezien die zich hieraan houden; een kleiner aantal mensen vindt zo'n afspraak maar onzin.

Uit ervaring kunnen wij je adviseren dat het beste is die stap toch maar te maken: daar gemeentelid worden waar je door-de-week woont.

Geloofsvragen en studiegenoten

Wil je eerst nog naar catechisatie thuis? Geen probleem, maar dat kan ook in de nieuwe gemeente. Je doet daarmee je eigen dominee een plezier, want dan hoeft hij niet speciaal voor jou de vrijdagavond of zaterdagochtend te reserveren.

Voor jou heeft catechisatie in je nieuwe gemeente nog een voordeel, nl. je kunt er met je medestudenten en de catecheet praten over geloofsvragen die vanuit je studie ontstaan.

Geef zo gauw mogelijk je attestatie af. Dan weten we dat je er bent en kunnen we je welkom heten. In de gemeente kun je warmte vinden omdat we samen de Here Jezus kennen of willen leren kennen. Hij geeft iedereen, dus ook jou, een waardevolle plek in de gemeente. Ook als je vol vragen zit over geloof en kerk. Samen kunnen we verder komen.

Naar je nieuwe gemeente toegroeien

'Maar in de weekenden ga ik altijd naar huis' zul je zeggen. 'Wat heeft veranderen van kerk dan voor zin? ik ga altijd bij m'n ouders naar de kerk'.

In de praktijk blijkt dat je dit niet volhoudt. Bij de ene student duurt het een paar maanden, bij de ander één of twee jaar: er komt een moment dat je niet elk weekend meer naar huis gaat. Het wordt gezelliger in de stad, je krijgt er vrienden. Wat is er in zo'n periode mooier dan een eigen gemeente te hebben waar je naar toe kunt groeien door er steeds vaker te komen? Bovendien willen wij gemeente van onze Here Jezus zijn op alle dagen van de week. De gemeenschap van gelovigen is er voor jou, als je in je uppie op je kamer zit; op jouw beurt mag jij er zijn voor je medegelovigen in die stad.

Kortom, vraag een attestatie aan, lever die in, en bouw mee aan het kerkelijk leven daar waar je woont. Je bent van harte welkom!

Nijmegen, oud. L.T. Braakman, 024-3788328

's-Hertogenbosch, ds. T. Dijkema, 073-6120676

Breda, ds. R.R. Roth, 076-5420408

Tilburg, ds. K.D. Smit, 013-4554801

Eindhoven, ds. J.B. de Rijke, 040-2412852

Heerlen/Kerkrade, ds. J.H. Smit, 045-5253467

Maastricht, oud. G.D.W. Markerink, 043-3630120

BEGIN BIJ DE WERELD VERANDER JEZELF

J.J. Dronkers

Meditatief

Zo zegt de HERE: Om drie overtredingen van Damaskus, ja om vier, zal Ik het niet herroepen. Omdat zij Gilead met ijzeren dorssleden gedorst hebben, zal Ik vuur werpen in Hazaëls huis zodat het Benhadads burchten verteert'

Amos 1: 3, 4

De handen vol

Verander de wereld, begin bij jezelf. Die spreuk heeft je ook ais christen best iets te zeggen. Met Gods geboden in de hand valt er veel aan te merken op de wereld. En op kerken die niet echt kerk zijn. En op christenen die echt christen willen zijn. Er valt zoveel aan anderen te verbeteren dat je zelf buiten schot kan blijven. Als christen word je door zo'n houding ongelooftwaardig. Je bent een schijn-heilige. Daarom: verander de wereld, begin bij jezelf. Hebben we de handen niet vol aan onszelf? Kunnen we nog wel toekomen aan de zonden van de wereld?

Inleiding

Er was in het tienstammenrijk zóveel verkeerd, dat Amos alleen daarvan z'n mond vol kon hebben. Verander de wereld, begin bij Israël. De HERE laat Amos in een andere volgorde profeteren. Verander Israël, begin bij de wereld. Amos kondigt eerst Gods straffend oordeel over Damaskus aan. Het zal Amos' hoorders als muziek in de oren hebben geklonken. De HERE gaat hun grootste vijand, Aram, streng straffen. Ze hebben het meer dan verdiend. Want mals de Arameeërs huisgehouden hebben: gruwelijk. Van Gileadieten hebben ze een mensenakker ge-

maakt. Ze zijn over hen heengegaan met dorssleden waar ijzeren punten onderuit staken. Ja, die Amos was een profeet waar je goed naar kon luisterer. Als deze zuiderling zó in het noorden sprak was hij hartelijk welkom. Ze liggen nog altijd goed in het gehoor: de profeten die het alleen over de tekortkomingen van anderen hebben of lijken te hebben. Alleen: Amos was niet zo'n profeet. Amos' woorden over Damaskus zijn geen afleiding maar inleiding.

Toonzetting

Amos' woorden over Damaskus zullen vast de Israëlitische luisteraars getrokken hebben. En het is nóg goed om te horen dat de vijanden van Gods volk niet ongeremd hun gang kunnen gaan. Maar als het al een retorischeslimmigheid is, is het véél meer dan dat. Amos mag door deze woorden laten blijken dat de HERE het tienstammenrijk liefheeft. Damaskus had in Gods opdracht Israëlieten, moeten straffen om hun zonden. Die straf was veel te hard uitgevallen. Dat van die ijzeren dorssleden – dat kon niet. Gods straffen over zijn volk uitvoeren betekent maat houden. Israël blijft immers Gods oogappel. Ook als Gods slaande hand over zijn kinderen gaat, blijft zijn hart in liefde voor hen kloppen. Daarom verdient Damaskus nu een strenge straf. Deze boodschap is nog meer dan een inleiding van Amos. Het zet de toon! Straks gaat Amos Gods oordeel over Israël aankondigen. Van de wereld gaat het naar de kerk. Juist als je zelf geslagen wordt, mag je niet vergeten: Gods slaande hand wordt in beweging gezet door

een bewogen hart. In het oordeel over Damaskus wordt die les gegeven. In de oordelen over Tyrus, Edom, Ammon en Moab wordt dit gerepeteerd. Met de bedoeling dat het in Gods straffen over Juda en Samaria wordt toegepast. Want Hij wil niet dat zijn volk sterft, maar zich bekeert en leeft.

Het begin

Begin bij de wereld, verander jezelf. Zó zou je de inzet van Amos' profetieën kunnen opvatten. Om jezelf te veranderen moet je altijd bij Gods liefde beginnen. Gods liefde in Jezus Christus. Als er één plek is waar duidelijk wordt dat Gods slaande hand liefde is: het kruis. Als er één plek is waar duidelijk wordt dat God met zijn oordeel het leven wil: het kruis. Of je nu de wereld wilt veranderen of jezelf (beide is opdracht!): begin bij die liefde. En eindig ermee. Deze lief& verandert een gevallen wereld tot volmaaktheid.

Wandelen met God

Elk getal in de Openbaring aan Johannes is symbolisch. Sterker nog: **dit** geldt voor iedere voorstelling in dit laatste bijbelboek.

Stel je voor, dat je de 'draak' of 'Babylon' letterlijk zou opvatten, en er is nergens een draak te zien of een grote stad die Babylon heet, dan zou je denken dat alles in deze openbaring toekomst is ofzo. In ieder geval is het er nu dan niet.

Helaas is dit de opvatting die menigeen koestert, bewust of onbewust. Terwijl de Here ons juist inzicht wil geven in de tijd tussen zijn hemelvaart en wederkomst. In pakkende visioenen vat Hij veelzeggend zijn boodschap samen.

666

Een duidelijk voorbeeld van een symbolisch getal is 666. We vinden dat in het laatste vers van hoofdstuk 13, en het slaat op een duivelse drieëenheid. De draak zelf is in deze tijd gebonden, hij kan de volken niet in de greep houden zoals in de tijd van het Oude Testament'. Maar het is zijn list en zijn noodsprong, dat hij twee andere beesten in het leven roept. Het ene is zijn evenbeeld, maar het komt 'uit de zee', de mensenmassa². Het heeft een enorme kracht om de mensen te verleiden: de mens gaat geloven in zichzelf, in de wetenschap, in alle mogelijkheden om de aarde te gebruiken zonder God. Het andere beest komt 'uit de aarde', ook van onderaf, in een aardse gestalte. Het bepaalt wie erbij

hoort in de samenleving. Alleen zij mogen meedoen, die het eerste beest aanbidden. Zij krijgen een teken op hun rechterhand of voorhoofd.

Zo manipuleert de satan de samenleving. In mensengedaante probeert hij de uitverkorenen te verleiden, omdat hij ze niet kan grijpen. Het geeft een enorme strijd, want de zuigkracht is groot. De draak en de twee beesten krijgen elk een zes, dat is bijna een zeven. Zo spanned wordt het. Sterker: zo spannend is het! Als christen kom je er echt buiten te staan, wanneer je je geluk niet zoekt in je voorspoed, en je waarde niet in je prestaties, en de liefde niet in sex. Dan leef je als een vreemdeling, onbegrepen en nauwelijks verdragen.

Drie zessen zijn enorm sterk samen. Toch schieten ze over de volle linie te kort tegenover God, het Lam en de Geest. Zij zijn elk een zeven, en dat willen Zij de uitverkorenen laten weten.

144.000

Pal hierover heen, in het eerste vers van hoofdstuk 14, wordt aan Johan-

nes getoond, dat het Lam op de berg Sion staat, met 144.000 mensen op wier voorhoofden zijn Naam en de Naam van zijn Vader geschreven staan. Zij zijn de losgekochten van de aarde, het eigendom van Jezus Christus, betaald met zijn dierbaar bloed.

Een geweldige zeggingskracht gaat hiervan uit, juist in het licht van die 666. Terwijl de satan alles manipuleert op aarde, en de bange vraag kan opkomen wie in geloof nog volharden zal, toont de Heiland ons dat uiteindelijk het volle getal aanwezig zal zijn. Hondervierenveertig is 12 x 12, duizend is 10 x 10 x 10: ze zijn er allemaal die aan Abraham werden beloofd, eerst voortgekomen uit twaalf stammen, daarna toegebracht door twaalf apostelen. Triomfantelijk steken de 777 boven de 666 uit. Het is maar dat de gelovige het weet en volhardt, daar is deze openbaring voor bedoeld.

Ontbreekt niemand?

De vraag ligt voor de hand, of er dan echt niemand ontbreken zal. Want er zijn er toch, die de voorspoed op korte termijn verkiezen boven het eeuwig heil?

Inderdaad, en dat is al gezegd in de moederbelofte. Wanneer de slang de kop wordt verbrijzeld, zal hij de hiel van het vrouwenzaad meesleuren in zijn ondergang. Er gaan mensen verloren die de naam van God op hun voorhoofd dragen.

Huiveringwekkend, en toch wordt het geloof in Jezus Christus geen waagstuk. Johannes krijgt dit visioenen te zien (en wij met hem) om vertronwen te hebben in de Naam van de drieënige God, die op je voorhoofd staat. Die Naam is sterk,

je staat onder **bescherming**, niemand zal je scheiden van je Heer! Maar zelf weglopen is wat anders. Dat kan wel. Het beeld is niet bedoeld om **ons** gemakzuchtig te maken, integendeel. De 144.000 zijn degenen, 'die het Lam volgen waar Hij ook heen gaat' (Opb. 14 : 4). Wie dat niet doet, **raakt** het Lam kwijt.

Toch drukt hun getal uit, dat Gods werk geen schade zal lijden. Het aantal zal niet onvolledig zijn, hoe **dan ook**. Want velen treden toe, ook in de plaats van hen die Jezus verwerpen.

.....

Draag de Naam

In feite komt het nu neer op een **klangrijke keus**. Het **beest** deelt een **teken** uit op het voorhoofd of op de **rechterhand**. Maar daarin aapt hij God na, die al eerder dat initiatief had genomen. **Mozes** zei tegen het volk, dat het **grote gebod** een teken op de hand **zou** zijn en een voorhoofdband tussen de ogen³. Symboolisch bedoelde G d **daarmee**, dat de liefde tot **Hem** denken en **handelen zou** stempelen. **Zijn** woorden zouden diep in het hart en in de ziel **gekoesterd** moeten worden⁴. De letterlijke toepassing, een **minuscuul** klein woord van G d gebonden op het hoofd en de hand, **háált** het dus niet bij de werkelijke bedoeling: de liefde tot God in het denken en in het handelen.

Op die manier is ook het **teken** van het k s t niet letterlijk op te vatten, als **een soort** streepjescode of zo, voor iedereen uiterlijk zichtbaar. Zijn **teken**, zijn getal, moet je berekenen, **doorzien**, doordat je alles **toetst** wat zich aandient en hoe mensen zich gedragen: alles en iedereen zonder God reikt niet verder dan een 6.

.....

In die lijn is ook de Naam van **God** niet een levenloos stempel, dat eens bij de **doop** op je voorhoofd is **gezet**. Dat deze Naam het hoofd stempelt zal **blijken** uit je denken en spreken. Dat **ze** de hand stempelt zal rot **uiting** komen door wat je doet en laat. De keus is dan even

duidelijk als ingrijpend: welk teken ga je dragen, in **deze tijd**? Een 6 of een 7? En het mag helder **zijn**, dat een combinatie **niet** mogelijk is.

Onberispelijk

De 144.000 zijn onbevlekt en onberispelijk, zo lezen wij (Opb. 14 : 4,5). Dat zegt iets over hun volharding, hun consequent kiezen om het L m te volgen, en te spreken en te **handelen** zoals Hij **zou** doen. **Toch**, als dat **alles zou** zijn, zou dit visioen ons **ontmoedigen**. Want wie zou dan **behoren** tot het getal **van** hen die behouden worden? Niemand. Want **alle** mensen zijn diep in hun ziel bevlekt.

Maar dit beeld spreekt juist van de doorwerking **van** de **Naam**. Niet alleen naar de vijand toe (bescherming), maar **ook** naar binnen tot: reiniging! Deze 144.000 zijn de **losgekochten** van de aarde, **losgekocht** ook van hun eigen **zonden** en van alle vuil. Wat een **stimulus** om de Naam te dragen! Wat de wereld **ook** kan bieden, in alle verleiding, haar rijkdom **weegt** niet op tegen het heil dat God schenkt.

.....

Heden

Dit is dus allemaal geen toekomst. Het eindresultaat wel uiteraard, maar het wordt aan ons geopenbaard die dit alles vandaag meemaken. Het is nu de tijd, dat de 144.000 worden bijeen gebracht, **naar** de berg **Sion**.

Weer beeldspraak. Eens heeft God op de **berg Sion** laten zien, dat Hij temidden van zijn volk wil wonen. Straks zal heel de nieuwe aarde één groot Sion zijn: God als een Vader temidden van **zijn** kinderen. Nu leven we tussen verleden en **b?**-komst in: God woont wereldwijd **dáár**, waar **zijn** Naam wordt aange-roepen. Al zijn er maar twee of drie in zijn Naam vergaderd, daar is **zijn** huis, zijn tempel, zijn Jeruzalem.

.....

Dus is het van groot belang daar de Heiland te zoeken, te vinden en te volgen. **Waarheen** Hij ook gaat.

Onze kerkkeus begint dus niet bij **onszelf** ('waar voel ik mij thuis?') maar richt zich op Hem ('waar kiest Hij zijn thuis?'). Bij een kerkstrijd bijv. (en de gevolgen daarvan) kun je je onmogelijk prettig voelen; wie die maatstaf hanteert, haakt **dan** af. Maar als je ziet, dat door strijd heen het Woord van Christus wordt beleden en **veiliggesteld**, dan ga je daar achter aan, en dan wordt het je **thuis**. In die volgorde.

.....

Lied

.....

De 144.000 zingen een nieuw lied. **Alleen** zij **kunnen** het leren, **niemand anders**⁵. Wie **staat** dan waar buiten? Het beest doet **zijn** best de **indruk** te wekken, dat je erbuiten staat zonder het teken **van hem**. De werkelijkheid is, dat je buiten de **eeuwige** vreugde staat zander het **Lam**. Als je **dat** doorziet, laat je je toch niets meer wijs maken?!

.....

.....

¹ Opb. 20 : 1-3.

² Opb. 17 : 15.

³ Deut. 6 : 8.

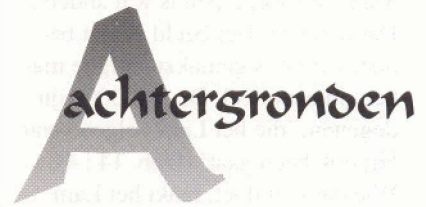
⁴ Deut. 11 : 18.

⁵ Opb. 14 : 3.

WETENSCHAP EN KUNST GAVEN VAN DE HEILIGE GEEST?

A.N. Hendriks

In een **vorig** artikel zagen wij hoe breed Calvijn over het **werk** van de Heilige Geest spreekt. Hij beperkt het niet tot de heiliging en **vernieuwing** van Gods kinderen, maar **eert** de Geest ook als Schepper en *Onderhouder* van deze wereld. Overal is de verborgen kracht van de **Levendmaker** bezig, die alles bezielt en onderhoudt.

In het kader **van** dit breed opgevatte werk van de Geest wil de reformator **ook** wetenschappen en kunsten zien als gaven van de Goddelijke Geest. Dat de gevallen mens op cultureel gebied nog tot voortreffelijke dingen komt, dankt hij aan de Heilige Geest, die met gaven begint. Calvijn verwijst naar wat de Schrift getuigt van Bezaleël en Aholiab, die van de Geest verstand en inzicht **kregen voor** de bouw van de tabernakel.

Thans willen wij Caivijns opvatting nader toetsen. Mag men het werk van de Geest zo breed **opvatten** als de reformator van Genève doet?

Kritiek

N.H. Gootjes **heeft** bezwaar tegen Calvijns opvatting dat artistieke gaven in het algemeen afkomstig zijn van de Heilige Geest. Hij heeft ernstige **kritiek** op wat Calvijn in verband met Bezaleël en *Aholiab* stelt. Gootjes ontkent dat Exodus 31 : 3 "kan dienen als bewijs dat uitzonderlijke gaven, in dit geval de gave van kunstvaardigheid, van de Heilige Geest afkomstig zijn".² In Exodus 31 wordt niet over heidenen gesproken, die gaven **ontvangen**. Ook wordt niet gezegd dat de begaafdheid voor elk kunstwerk door de Geest geschonken wordt. Het gaat beperkt om het werk voor de taber-

nakel. Alleen van **Bezaleël** wordt gezegd: "Ik heb **hem vervuld** met **Gods Geest**...". Bezaleël wordt met de Geest **vervuld**, omdat hij **een** bijzondere **taak** heeft: leiding te geven aan het hele project. Daarbij is Aholiab zijn eerste assistent. Het gaat hier om de Geest "die in en bij de wijsheid en bij al de **arbeid van Bezaleël** werkt". Doordat de Geest **Bezaleël** vervuld heeft, kan deze alles naar Gods bedoeling **maken**.

Bet is Gootjes toe te stemmen dat Bezaleël een bijzondere **roeping** kreeg en dat alleen van hem vermeld wordt dat hij met de Geest **van God** vervuld werd. Maar met deze terechte observatie is nog niet weerlegd wat Calvijn bij Exodus 31 : 2,3 opmerkt. Gootjes stelt wel dat de gave van de Geest aan Bezaleël niet zozeer in verband staat met het kunstzinnig resultaat, maar met de wil van God **voor** de tabernakel (p. 33), maar uit Exodus 31 : 3 blijkt dat de **gave** van de Geest wel degelijk ook te maken heeft met het kunstzinnig resultaat: "en **(k)** heb hem vervuld met Gods Geest, met wijsheid, inzicht en kennis, en dat voor allerlei werk, om ontwerpen te bedenken...". Duidelijk wordt dat **alle** kunstenaars die aan de tabernakel meewerken, hun wijsheid danken **aan God**. " ...in het hart van ieder, die kunstvaardig is, heb Ik wijsheid gelegd" (Ex. 31 : 6); "Hij heeft hen vervuld met kunstvaardigheid, om te maken al het werk van een handwerker, van **een kunstenaar**..." (Ex. 35 : 35); "Zo moeten Bezaleël en Aholiab werken, en iedere man, die kunstvaardig is, aan wie de **HERE** wijsheid en inzicht in die dingen geschonken heeft, zodat hij verstand heeft van het vervaardigen van al

het **werk voor** de dienst van het heiligdom, overeenkomstig alles wat de **HERE** geboden heeft" (Ex. 36 : 1). In dit verband is ook Exodus 28 : 3 te noemen, waar wij lezen: "Gij zult zeggen tot allen die kunstvaardig zijn, welke Ik met een geest van wijsheid **vervuld** heb, dat zij de klederen van Aäron maken...". Uit al deze Schriftplaatsen blijkt onzes inziens dat niet alleen het rechte gebruik van de kunstvaardigheid, maar **ook** de kunstvaardigheid **zelf** een geschenk **van God** is. Gootjes maakt **aan** het slot van zijn verhandeling als terloops de opmerking: "Wel zijn alle gaven **van** de mens, ook de kunstzinnige, van God afkomstig..." (p. 35), maar spreekt dan niet over de Heilige Geest, zoals Calvijn dat wel doet. Terecht wijst Gootjes erop dat alleen van Bezaleël gezegd wordt dat hij vervuld werd met de Heilige Geest. Maar deze constatering betekent niet dat wij de kunstvaardigheid bij de andere medewerkers aan de tabernakel niet terug kunnen leiden tot de Heilige Geest. Als het God is, die wijsheid en inzicht geeft om de tabernakel te vervaardigen, en die met kunstvaardigheid 'vervult', ligt het dan niet voor de hand hier bijzonder te denken aan de Heilige Geest? In de Schrift wordt immers wijsheid en inzicht speciaal verbonden met de Heilige Geest. Van Jozua staat geschreven dat hij vol was **van de Geest der wijsheid**.³ In Jesaja 11 : 2 wordt de Heilige Geest genoemd 'de Geest van wijsheid en verstand'. In Handelingen 6 : 3 worden 'Geest' en 'wijsheid' in één adem **genoemd**, zoals ook in 1 Korintiërs 12 : 8. In Efeziërs 1 : 17 horen wij Paulus bidden om 'de Geest **van** wijsheid' voor de Efeziërs. Onmiskenbaar is

het volgens de Schrift de Heilige Geest, die **wijsheid, verstand** en inzicht geeft.

In het spraakgebruik van het Oude Testament heeft 'wijsheid' (chokma) een **ruimere** betekenis dan in onze taal.⁴ Het Oude Testament spreekt **over koopmanswijsheid** (Ezech. 28 : 4), over regeerderswijsheid (Gen. 41 : 39), over **zeemanswijsheid** (Ps. 107 : 27) en over de wijsheid van handwerkers (Ex. 35 : 31, 32). Het woord heeft in veel gevallen de betekenis van vakbekwaamheid: weten hoe je in je vak moet handelen. Volgens de Schrift danken mensen ook deze heel praktische wijsheid aan **God**. **Exodus 35** : 35 zegt dat de Here de werkers aan de **tabernakel** met 'kunstvaardigheid' heeft vervuld (letterlijk staat er met een 'hart van wijsheid'). In Jesaja 28 : 26 lezen wij dat God zelfs de ploeger onder-richt **over** de juiste **wijze**. In Daniël 2 : 21 Horen wij de erkenning dat het God is, die wijsheid verleent aan de wijzen en kennis **aan** hen, die inzicht hebben.

Wanneer nu de Schrift wijsheid en inzicht met name aan de Heilige Geest verbindt, is dan niet de conclusie gewettigd **dat** mensen **ook** de wijsheid, die voor de **uitoefening van** hun 'vak' nodig is, danken aan de Geest **van** God?

Wel zullen wij hier met Calvijn scherp moeten onderscheiden. Het gaat hier niet om de Geest, zoals Hij **door** de Middelaar Jezus Christus voor de **zinnen** verworven is, maar **om** de Geest, zoals Hij van het **eeuwige** Woord uitgaat. **Dus** niet om de Geest als Herschepper, maar **om** de **Geest** als Schepper en Onderhouder!

Niet te ontkennen is dat de Schrift-plaatsen, die wij **noemden** uit het Nieuwe Testament, wijzen op de **Geest**, die als Geest van Christus, als Herschepper, wijsheid **geeft**. Maar wanneer de **Heilige Geest** **zó** in het **werk** van de herschepping op ons **toekomt**, ligt dan niet de **gevolgtrekking voor** de hand, dat in het werk van de onderhouding van

deze wereld juist Hij het is, die mensen wijsheid, inzicht en vakbekwaamheid **geeft**?

Gaven van de Geest

Terecht is er op gewezen dat Calvijn, wanneer hij stelt **dat** mensen hun **gaven** van verstand, inzicht en **kunstvaardigheid** danken **aan** de Heilige Geest, **te** gemakkelijk verwijst naar wat de apostel Paulus in 1 Korintiërs 12 **schrijft over** het uitdelen van de **Geest**.⁵ Paulus spreekt daar over de Heilige Geest als Herschepper, die vanuit de **voiheid** van Christus de leden **van** Christus' lichaam met gaven siert. Het gaat in 1 Korintiërs 12 om **charismata** (genadegaven), die gebruikt moeten worden tot opbouw **van de** gemeente (vgl. 1 Kor. 12 : 7). **Deze** genadegaven zijn **geschenken**, die de Geest van de heiliging **aan** de gelovigen geeft. Juist doordat Calvijn duidelijk onderscheid maakt tussen de Geest **als** Schepper en Onderhouder **én** de Geest als Herschepper en Heiligmaker, blijft het merkwaardig, dat de reformator bij wat hij zegt over begaafdheden **ook** van **ongelovigen** naar 1 Korintiërs 12 verwijst. Zijn verwijzing **werdt** verwarring in de hand. Want de genadegaven, die in de **gemeente** van Christus **gevonden** mogen worden, kunnen niet op één lijn gezien worden met de bekwaamheden, **waar-mee** de Heilige Geest **ongelovigen** siert. Wij moeten tussen 'gaven' en 'genadegaven' van de Heilige Geest wel onderscheid maken. **Zij** kunnen niet op één **noemer** worden gebracht. Bij de eerste gaat het om gaven **van** de Geest als Schepper en Onderhouder, bij de tweede om gaven van de Geest als Herschepper **en** Heiligmaker. Bij de eerste moeten wij denken aan de Geest, zoals **Hij** uitgaat van het eeuwige **Woord**, bij de tweede aan de Geest, zoals Hij **door** de Middelaar Jezus Christus voor de zinnen verworven is!

Calvijn geeft aan het begrip 'gaven van de Geest' nog een aanzienlijke uitbreiding, wanneer Hij er ook

mee aanduidt datgene wat door **mensen** krachtens hun door de Geest geschonken **bekwaamheden**, tot stand is gebracht. Het gaat dan om de **resultaten** van deze bekwaamheden. **Ook** die resultaten noemt Calvijn **'gaven** van de Geest'.

Beeldhouwkunsten **schilderkunst** zijn 'gaven **Gods**' (Inst., I, 11, 12). De kunsten zijn voortgebracht door de Heilige Geest (**Com.** 1 Kor. 1 : 7). Nadat Calvijn heeft aangewezen hoeveel voortreffelijks ons in de redeneerkunst, de geneeskunde en alle wiskundige wetenschappengeschonken is, schrijft hij de **vermaning** neer: "Laat ons echter **intussen** niet vergeten, dat deze dingen zeer **voortreffelijke** gaven **zijn** van de Goddelijke Geest, die **Hij** tot algemeen nut van het **menselijk** geslacht uitdeelt aan wie Hij wil" (Inst., II, 2, 16).

Wie meent dat Calvijn wetenschappen en kunsten **ongenuanceerd** **voortreffelijke** gaven van Gods Geest **noemt**, **doet** de reformator geen recht. Wetenschap en **kunst** **kunnen** volgens Calvijn **ook** **verworden** tot bijgeloof en afgodendienst (**Com.** 1 Kor. 3 : 19). **Hij** **miskent** de mogelijkheid tot **ontaarding** niet! Wetenschappen en **kunst** behoren ons nut en daarin tegelijk Gods eer **als** **Onderhouder** te dienen. Calvijn verlangt 'een zuiver en wettig **gebruik**' (Inst., I, 11, 12). Het gaat om kunsten die degelijke beschaving bevatten en die **rusten** op goede methoden (**Com.** 1 Kor. 1 : 17). Die **zijn** nuttig en geschikt voor het gemeenschappelijk leven van de mensen. Het zijn **zulke** **wetenschappen** en kunsten, die **Calvijn** geëerd wil hebben als 'gaven' van de **Heilige** Geest!

Onzes inziens brengt de **reformator** hier een belangrijke nuancering aan. Helaas vinden wij deze nuancering niet steeds **expliciet**, **wanneer** Calvijn schrijft over kunsten en **wetenschappen**.⁶ Dan lijkt het alsof Calvijn alle wetenschap en kunst zonder meer toeschrijft **aan** de Geest van God. Maar als men al-

les in rekening brengt wat de reformator **zegt, mag** men naar ons inzicht die **gevolgtrekking** toch niet maken. Het gaat ook **naar** onze mening te ver om wetenschappen kunst **zonder** meer gaven van de Heilige Geest te noemen. Wij mogen niet uit het oog verliezen, dat de **zonde** ook doorwerkt op cultureel gebied. Er is ook hier ontaarding en verwording. Maar **graag** willen wij met Calvijn God de Heilige Geest eren in al het goede, **ware** en **schone**, dat in een gebroken wereld nog op ons toekomt. Juist in een **eeuw, waarin de opmars** van wetenschappen techniek velen brengt tot **roemen** in **ménse**lijk kunnen, is het onderwijs van Calvijn **aktueel**, dat ons de gaven van Gods Geest leert **prijzen** en **de roem voor Hem** reserveert.

Nadere bezinning

Calvijns uiteenzettingen roepen belangrijke vragen op.

Allereerst deze: is de **dogmatische bezinning** in gereformeerde kring op de Heilige Geest en **zijn** werk niet te beperkt **gebleven**?⁷ Heeft deze **bezinning** zich niet te exclusief gericht op de Heilige Geest als Heiligmaker? Moet een volwaardige leer van de **Heilige Geest** ook niet aandacht geven aan de Geest als Schepper en Onderhouder? A. Kuiper is eigenlijk de enige **gereformeerde** dogmaticus, die zich daarvan bewust is geweest. Hij gaat **in** het spoor van Calvijn, **wanneer** hij in een pneumatologische **monografie** uitvoerig stil **staat** bij het eigen werk van de Geest **in** de **schepping** van alle dingen! **Maar** Kuipers brede leer van de Heilige Geest **heeft** weinig of **geen respons** gekregen **in** gereformeerde kring.⁹

Het is waar dat het **heilswerk** van de Geest **sterk** naar voren komt in de Schrift. Maar wat zij **zegt** over het werk van de Geest **bij** de **schepping** (vgl. bijv. Gen. 1 : 2; Ps. 33 : 6;) en in de onderhouding van het geschapene (vgl. bijv. Job 37 : 10; Ps. 104 : 30), zal in de dogmatische

bezinning niet mogen ontbreken. Te eenzijdig is de Heilige Geest gezien als de Geest van de Middelaar Jezus Christus. Maar **Hij** is ook de Geest, die samen met de Vader en de Zoon actief is in schepping en **onderhouding**!

In de tweede plaats roept Calvijns visie op wetenschap en **kunst** ook vragen op bij wat K. Schilder schrijft over 'cultuur'. Is 'cultuur' wel zo 'natuurlijk' als Schilder **meent**.¹⁰ Is het niet de Heilige Geest, die mensen tot culturele prestaties in staat stelt, doordat Hij 'wijsheid' geeft? Is het thema 'Christus en cultuur' volledig? Moet de Heilige Geest hier ook niet ter **sprake** komen? En mag een confrontatie met Calvijn **ontbreken**? In de derde plaats rijst de **vraag**: is Calvijns spreken over de Geest als Schepper en Onderhouder ook niet belangrijk, wanneer het gaat over de **zgn.** charismata, de **genadegaven**, waarmee de Heilige Geest de **gemeente** siert? Wanneer het bij deze **charismata** gaat om reeds voorhanden capaciteiten, die **door** de Geest geheiligd en in dienst gesteld worden tot opbouw van **het** lichaam van Christus,¹¹ ligt dan niet de conclusie voor de hand, dat **de Geest** daarin tot 'het **zijne**' komt, zijn **werk** als Schepper en Onderhouder opneemt? Ontdekken wij dan **niet** juist hier heel sterk, hoezeer **& heiliging** geen 'nieuwe' schepping is, maar her-schepping of **herstel**?

Wij moeten afsluiten. **Vragen** **bleven**. **Onze** bedoeling is slechts Calvijns onderwijs over de Heilige Geest en zijn **werk** nog eens voor de aandacht te brengen en zo de **bezinning** te stimuleren. Er is met betrekking tot de leer over **de Heilige Geest** **nog** het een en ander te **doen**!

¹ N.H. Gootjes, De Geest in Bezaleel (Exodus 31,3), in: *Ambt en Aktualiteit. Opstellen aangeboden aan prof. dr. C. Trimp*, red. F.H. Folkerts e.a., Haarlem (1992), p. 25 e.v. Ook J. Faber, 'Kosmisch Geesteswerk', De Reformatie, jrg. 35, p. 277, 278 plaatst kritische kanttekeningen.

2 N.H. Gootjes, a.w., p. 33.

³ Vgl. Deut. 34 : 9. J. Ridderbos tekent hierbij aan: "'Geest' schrijven we met een hoofdletter, omdat hier o.i. bedoeld is de Geest des HEEREN, die aan Jozua deze wijsheid schenkt" (Deuteronomium, Korte Verklaring, II, Kampen 1951, p. 141).

⁴ Vgl. F. van Deursen, *Spreuken*, Barendrecht 1979, p. 48, 49.

⁵ Vgl. H.J.J. Th. Quistorp, Calvins Lehre vom Heiligen Geist, in: *De Spiritu Sancto. Bijdragen tot de leer van de Heilige Geest*, Utrecht 1964, p. 127. Vgl. ook W. Krusche, *Das Wirken des Heiligen Geistes nach Calvin*, Göttingen 1957, p. 123.

⁶ W. Krusche spreekt van een 'pneumatologische Begründung' van de wetenschappen bij Calvijn. O.i. geldt dit voor Calvijn alleen bij wat waarlijk wetenschap is.

⁷ Een brede pneumatologie vinden wij bij theologen als O. Noordmans, A.A. van Ruler en H. Berkhof. Vgl. hiervoor H. Berkhof, *Die Pneumatologie in der niederländischen Theologie*, in: *Theologie des Geistes*, ed. O.A. Dilschneider, (Gütersloh 1980). Vgl. ook B. Wentsel, *De Heilige Geest, de kerk en de laatste dingen*, Dogmatiek N a, Kampen (1995), p. 885 e.v.

⁸ A. Kuiper, *Het werk van den Heiligen Geest*, Kampen 1927, p. 79 e.v.

⁹ J.H. Bavinck, *Ik geloof in de Heilige Geest*, Den Haag z.j., vormt hierop een uitzondering. Het dogmatisch handboek dat nog niet lang geleden vanuit Apeldoorn verscheen, geeft geen aandacht aan het werk van de Geest in schepping en onderhoud, vgl. J. van Genderen en W.H. Velema, *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*, Kampen (1992).

¹⁰ Vgl. K. Schilder, *Christus en Cultuur*, Franeker 1953, p. 64: "Voorzoover de drang tot ontsluiting van het geschapene **natuurlijk** is, en het opengaan van allen moederschoot, ook van 'moeder aarde' **natuurlijk** is, is cultuur een **natuurlijk** ding".

¹¹ Breder schreef ik over de charismata in A.N. Hendriks, *Van God gezonden. Over de ambten in Christus' kerk*, 1996, p. 14 e.v.

BUITENLANDSE KERKEN – GEMETEN MET WELKE MAAT?

C.J. Haak

Evangelisatie en zending

Contacten met buitenlandse kerken zijn een zegen van de Here. Ze verrijken en bemoedigen ons. We merken mensen op die net *als wij weglopen met Christus. Niets liever doen dan Hem vasthouden als Redder van hun leven. En daarom ook steun bieden en steun vragen bij zusterkerken elders in de wereld. Zij en wij, het wordt wij beiden, wij allemaal. Nu we aan het eind van de 20e eeuw in een 'klein dorp' leven krijgen we ook de kans de contacten optimaal te benutten. Via diverse kanalen zijn we bezig de vruchten van internationale contacten te plukken. Maar genieten we samen van die vruchten? Of blijft zo iets beperkt tot de visitatoren en de deputaten @K? Hoe gaan we eigenlijk om met de kerkelijke contacten?*

Meerdere circuits

Binnen onze kerken zijn er in feite twee kerkelijke circuits die zich met het buitenland bezig houden:

- de min of meer autonome zendende kerken volgens de oude patronen, waarvan elke zenden-de kerk nog weer haar eigen omgangsregels formuleert (of nog erger: niet formuleert, maar intuïtief handelt), en
- de nieuwere zendende kerken die veel te maken hebben met BBK.

Ik sprak van kerkelijke circuits, omdat we spreken over kerken die gezamenlijk besluiten nemen, via daarvoor kerkelijk aanvaarde proce-

dures, al of niet gebruikmakend van de structuren van de Kerkorde.

Daarnaast opereren dan bovendien ook nog:

- de z.g. niet-kerkelijk organisaties: bijv. de vanouds bekende De Verre Naasten (DVN), die op alle markten thuis is, maar veel overleg met BBK voert, Stevaja met Ommen voor contacten met christenen in Israël.

De Lijst zou gemakkelijker langer te maken zijn voor de Oost-Europa contacten (Fundament), of voor het werk in Frankrijk. En dan nog hebben we niet alles te pakken.

Iedereen is er van overtuigd dat we

in het buitenland geen verwarring over onze kerken en over onze hulpverlening moeten stichten. Een buitenlandse kerk krijgt nu te horen dat hij voor de ene zaak BBK nodig heeft, voor een andere kwestie DVN moet vragen, soms zich rechtstreeks met de z.g. 'zendende kerk' moet verstaan, of maar een verzoek moet indienen bij het Institute of Reformed Theological Training (IRTT).

Het langdurige eenrichtingsverkeer van de zending belemmert de bouw van een wegennet voor oecumenisch tweerichtingsverkeer

Daaruit spreekt niet alleen gebrek aan interne organisatie dat onnodig problemen oproept. Daaruit spreekt vooral een gebrek aan visie op de vraag wat we nu als kerken hebben betekenen voor het buitenland. En bovendien, een innerlijke houding die geen oog heeft voor de hulp die het buitenland ons te bieden heeft. Het eenzijdige richtingsverkeer van de zendingsopdracht heeft ons kennelijk zodanig parten gespeeld dat we moeilijk in staat zijn het tweerichtingsverkeer van & oecumenische contactoefening binnen onze structuren te kunnen plaatsen en waarderen.

Het bestaan van de twee verschillende structuren van kerkelijk werk roept de gedachte op dat we op landelijk niveau wel uitspreken dat we gelijkwaardige kerken in het buitenland hebben, maar op plaatselijk

niveau weerspreken **we** dit in de **praktijk**. Wat op zendingsgebied ligt **hoort** thuis bij de plaatselijke zendende kerken. En zolang die zendende kerken geen punt achter hun zendingsopdracht plaatsen **blijft dat werk ook buiten de competentie van de andere Nederlandse kerken**. Ondanks alle **zendingsakkoorden**, die de samenwerkende kerken hebben opgesteld, speelt zending zich af op plaatselijk niveau.

De vraag naar gezamenlijk kerkelijk buitenland-beleid

Er ontbreekt stelselmatig een **overkoepelende** kerkelijke instantie (bijv. een generaal deputaatschap of een bureau **buitenland**) die aan de gezamenlijke zendende **kerken** kan vragen hoe het met de zending er voor staat. Op alle punten spreken we als kerken af goed met elkaar samen **te** werken, om elkaar niet voor de voeten te lopen. Maar naar het **buitenland** toe **stellen** we nooit de vraag of we **elkaar, of ook de buitenlandse (zendings)kerken voor de voeten lopen**.

Op synodaal niveau is nog nooit de **praktijk** van de huidige **zendende kerken** ter sprake geweest, positief noch negatief. Alleen op de punten **waar** de zendende kerken **zelf** vastliepen werden **&** kerken in het **gemeen** opgeroepen om gezamenlijk op te treden, bijv. in de Opleiding en de IRTT.

Wat begon uts (plaatselijke) kerkelijke zending, dreigt uit te groeien tot privatisering van de zending.

Anders gezegd: tot schade van onszelf, maar zeker tot schade van de buitenlandse kerken, hebben we de zending onttrokken uit de gezamenlijke kerkelijke **overlegstructuren**. Zeg maar: **geprivatiseerd**. Deze privatisering heeft zich met **beroep** op het plaatselijke, kerkelijke ambt **kunnen** onttrekken aan de vraag

naar deskundigheid en kwaliteit. In de huidige tijd van **globalisering** is er meer dan reden genoeg een streep te **zetten** onder deze **privatiseringsgedachte**.

Ten overvloede: door deze **privatisering** is in de loop van de tijd veel **werk verzet**, wat anders mogelijk **nog** jaren op zich had laten **wachten**. We zijn er dankbaar voor en plukken er de vruchten **van**. De dankbaarheid moet echter niet leiden tot een **sanctionering** van **doortastendheid** van vroeger. **Toen** was die **doortastendheid** wellicht nodig om uit een impasse te **komen**, nu mag weer gevraagd worden **naar kanalisering** van de kerkelijke besluitvaardigheid. Anders verschuift de zending van **generale** zendingsdeputaten naar **locale** zendingsbesturen. Beide tot **nadeel van de kerk**. En de buitenlandse kerken. Want er vallen ook **wrange vruchten** te plukken van dit beleid.

Het gaat **mij** er niet om dat we nu met blikverenging op de zending alsnog een deputaatschap voor de **zending** oprichten. Als er al w iets moet komen, dan moet zo'n apart **deputaatschap** staan **in** een totaal **kader van alle** buitenlandse activiteiten. Daarom is **er** eerst nodig dat we als **Gereformeerde Kerken** de tijd bijhouden en **een** gezamenlijk **kerkelijk** buitenlands beleid **formuleren**. Daarin moet plaats zijn voor zendingswerk in niet-bereikte gebieden, hulpverlening op **theologisch** en **diaconaal** niveau, **maar** vooral de inbreng van **andere buitenlandse kerken die ook graag hun steentje in andere delen van de wereld willen bijdragen**. Want naast een nationaal **geformuleerd** buitenland-beleid, moeten we **ook** streven naar **een** internationaal **afgestemd** optreden van **gereformeerde** kerken. En zo zijn we weer **terug** bij de oecumene.

ICRC als platform voor vraag en aanbod

Want net zo **min** als we de zending

op **nationaal** niveau mogen **privatiseren**, mogen we dat op **internationaal** niveau **doen**. Vanuit de **praktijk** van de **zending** erkent iedereen **dat** de jonge kerken de **eerst-geroepen** zijn om in hun omgeving het evangelie **te** brengen. Zij verkeren in dezelfde omstandigheden van taal, cultuur en maatschappij. Dat **betekent** dat een Nederlandse **kerk** **niet** zomaar **'in de achtertuin'** van een buitenlandse kerk zending kan gaan **doen**, **al zou ze** dat nog zo graag willen. **Ook** praktisch gezien zou ze dan toch van de **medewerking** van die **kerk** afhankelijk zijn. Denk **alleen** maar **aan** de **evangelisten** die ze dan **nodig heeft**.

De opdracht tot vervulling van de zending in de wereld moet met de hoogste voorrang op de agenda van de ICRC-kerken staan en blijven staan.

Aan de andere kant: **m'n** nationale kerk is misschien wel niet in staat **om** dat zendingswerk in haar buurt goed en **volledig te** verrichten. Ze **zal** daarvoor hulp mogen vragen. Eerst nationaal, maar dan **ook** **internationaal**. Het punt is dan wel, dat die nationale kerk dan de hulp **inroept**. Het is **haar** opdracht. Maar ze kan die opdracht pas goed uitvoeren als ze nationaal en internationaal de **gemeenschap der heiligen** te hulp roept.

Die geboden hulp is **veelsoortig** en **kan** overal vandaan komen. Een technicus voor de verbindingen uit Korea. Een taalkundige uit **Canada**. Een timmerman uit Zuid-Afrika. Een theoloog **uit...** vul maar in. De nationale kerk bepaalt de functie. De internationale **gemeenschap** **gaat op** zoek of er zo iemand is en stuurt hem of haar. En **dan** maar afwachten of die persoon **dan** in het andere nationale kader ook **ambtsdrager** (predikant of zendeling) **wordt**, of niet. **Laten** de Nederlandse kerken die iemand uitsenden zich wachten om de uitgezonden **in**

de Nederlandse ambtelijke of niet-ambtelijke structuren in te passen en in te kaderen. Dat kunnen de buitenlandse kerken wel zelf beslissen. En ook, of er een soort controle-organisatie moet **wezen** die het werk van de uitgezondenen kan beoordelen.

Het wordt hard tijd dat we via de ICRC-kanalen een data-bank aanleggen waarin de vacatures op kerkelijk terrein en zendingsgebied in kaart worden gebracht. Elke lidkerk van de ICRC kan dan haar behoeften op tafel leggen. Tegelijk kunnen dan ook lijsten worden aangelegd waarop geschikte kandidaten op diverse terreinen worden genoteerd. De ICRC (een commissie uit haar midden) kan dan bemiddelen tussen de vrager en aanbieder. We hoeven niet jaloers naar de hiërarchie van Rome te kijken om toch te beseffen dat oecumenisch kerk-zijn óók inhoudt dat we de gaven en middelen die God aan ons gaf mogen inzetten binnen de structuren van (zuster)kerken in het buitenland.

Als het in oktober dit najaar op de komende conferentie van de ICRC in Korea zou lukken om de lidkerken te overtuigen van het nut in de noodzaak van zo'n bemiddelende rol, zouden we op de valreep organisatorisch goed worden uitgerust voor de taken die Christus wereldwijd aan zijn kerken geeft voor gereformeerde zending en oecumene in de 21e eeuw.

Op de drempel van het globalisatie-tijdperk

In een tijd waarin de Eurotop haar aarzelende vorm begint te krijgen, G7-landen uitgroeien tot GS, onze minister-president Kok een duit in het zakje van de wereldeconomie mag doen, alles te bekijken op TV en Internet, voelen we dat de relaties tot andere mensen, landen, culturen, korter worden. Alles komt dichterbij. De globalisatie slaat toe.

Worden we er angstig van? Zien we het als afbrokkeling van de 'oude' christelijke wereld en waarschuwen we tegen een Euromunt zon-

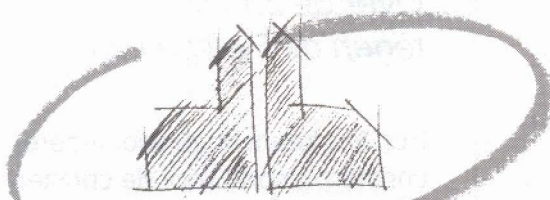
der christelijk randschrift? Of konden we het nieuwe tijdperk met een zekere spanning tegemoet? Als het oppakken van een enorme uitdaging!

Ik hoop het laatste. Meer dan Kok, met alle respect voor hem kouwens, moeten we bereid zijn ons 'zegje' te doen op het wereldpodium. Dan niet ons zegje, maar de boodschap van redding en genezing van de wereld, die herschepen wordt in Christus.

Als we tegelijk bereid zijn dat werk samen te doen met zoveel anderen die van harte dit doel toejuichen, houden we op met twee maten te meten. Dan worden we een resoluut optredende kerk, met een hecht front van gelovigen, schouder en schouder, uit alle delen van de wereld. Dan is het doel van deze artikelen bereikt.

Het zij ons daarom vergund straks nog één keer naar onszelf te kijken, zodat we niet verrast worden door wat op ons af komt.

donatus

Verzekert uw hoogste goed!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere venekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollandlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

VERSCHUIVINGEN IN DE CULTUUR – HUISWERK VOOR DE THEOLOGIE

C.J. Haak

A
aan de Broederweg

Schooldag 1997

Kampen, 22 augustus 1997

De school is **weer** begonnen. Kinderen **buigen** zich weer over het huiswerk **voor** morgen. Zo is ook de Theologische **Universiteit** al weer bezig **met** het huiswerk voor morgen. Nog wel in dubbele zin. Telkens moet het onderwijs aan de **TUK** rekening houden wat er vandaag, **maar** ook morgen in de kerken en in de wereld aan de hand is. Voortdurend **haar** onderwijs up to **date** houden. Op 24 september kunt u op de Schooldag daar getuige van zijn.

De Theologische Schooldag is een kijkje in de keuken **van** de theologie. Hoe is 'Kampen' bezig om predikanten op te leiden voor deze moderne tijd? Waarbij veel gelijk blijft, **maar** ook verschuivingen aan de orde zijn. Welk 'huiswerk' komt op de **TUK** af en hoe vinden ze daar de oplossingen? Benieuwd? **Kom** dan naar **Kampen**. In alle gebouwen wordt over een aspect van dit thema **gesproken**. Elke spreker is docent aan de TUK en belicht een stukje 'huiswerk' vanuit **zijn** vakgebied. Na **afloop** **van** de middagbijeenkomst is er, ditmaal in de Burgwalkerk, **gelegenheid** met de sprekers door te praten of ze hun huiswerk als docent goed oppakken of niet.

Ook de studenten zijn **met** dit huiswerk bezig. Zij **verzorgen**, speciaal met het oog op de wat oudere jeugd, in de Nieuwe Kerk een eigen programma. Ze hebben het **jeugdconcert** opgenomen in hun middagprogramma. Ze bewijzen met hun bijdrage (of niet natuurlijk...), dat ze hun huiswerk t.a.v.

de verschuivingen in de cultuur goed gedaan hebben. Slagen ze er in de jeugd op een eigentijdse, speelse, humoristische maar toch ernstige manier te pakken?

Als je dat wilt weten, kom dan naar Kampen. Jongeren van middelbare **schoolleeftijd** hebben bij de entree in de Nieuwe **Kerk** voorrang boven de ouderen die natuurlijk net zo nieuwsgierig zijn. Zij moeten het dan later maar aan hun lieve jeugd vragen. Trouwens, ook op straat laten de studenten van zich horen. Tijdens de middagpauze zal de **mu- ziekgroep 'De Wissel'** op de Botermarkt **een** optreden in de open lucht verzorgen. Onder het genot

van wat consumptie kun je daar ook onze studenten ontmoeten en aanspreken.

Bovendien zijn ook de gebruikelijke activiteiten en versieringen van de Schooldag weer present. Er kan gezongen worden met trompet- en orgelbegeleiding, de gebouwen van de universiteit en de (geautomatiseerde) bibliotheek **staan** open, en... je verre **oom, zus**, schoonmoeder, neefje en schoolkameraad hoopt jou eindelijk weer te ontmoeten. **Zou** je hen teleurstellen? Nee toch! Schrijf daarom de datum nu op: 24 september. See you.

Namens de TUK, C.J. Haak

Drs. P. Groenenberg

DOOD-ZONDE

*Over de zonde
tegen de Heilige Geest*

Een leerzaam **boek** voor iedere christen. Vooral voor de christen die angst heeft de Geest gelasterd te hebben en voor hen die met zulke christenen vaak in aanraking komen, bijvoorbeeld ambtsdragers en hulpverleners.

158 pag., geb., f 30,00

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postbus 25,4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

CHARISMATISCH PASTORAAT

P.W. van de Kamp

boekbespreking

Jezus is gekomen voor onze zonden, maar net zo goed voor onze wonden. En omdat Jezus in de Heilige Geest nog steeds in ons midden aanwezig is, kan Hij vandaag nog net zo handelen (genezen) als toen Hij lichamelijk op aarde was. Dat is de basisovertuiging van het zogenaamde charismatisch pastoraat.

Over deze vorm van pastoraat heeft drs. W. van Herwijnen (synodaal-gereformeerd predikant te Haarlem) een boek geschreven: *Hoe kan ik verder?* Want: 'Er gaat geen dag voorbij of ik krijg die vraag gesteld: 'Dominee, hoe kan ik nu verder?' Vragen van mensen die in hun leven totaal vastgelopen zijn.' (blz 9).

In het eerste deel beschrijft hij wat de oorzaken kunnen zijn van het vastlopen van een mensenleven. Hij geeft ook aan hoe het charismatisch pastoraat daarbij kan helpen (hoofdstukken 1-7). In het tweede deel (het uitgebreide hoofdstuk 8) beschrijft hij door middel van gespreksimpressies allerlei crisissituaties. In een slothoofdstuk gaat hij in op de rol van de ambtsdrager. Van Herwijnen legt veel nadruk op innerlijke wonden die mensen vanuit hun verleden met zich meedragen. Jezus moet naar zo'n wond kijken. Dan komt er genezing. Maar hoe kom je bij die wond? Hoe kom je bij het verleden? Daarbij zijn volgens de auteur dromen een goede gids. Je moet terug naar de kinderkamer van de herinnering. In elk geval: in een vastgelopen situatie moet je naar Jezus gaan. Daarbij spelen gebed, handoplegging en zalving een rol (kenmerken van charismatisch pastoraat).

Wie dit boek leest, moet zich er

wel van bewust zijn dat Van Herwijnen theologische uitgangspunten hanteert die hij in zijn boek verder niet verantwoordt. ik wijs op twee zaken:

(1) De auteur trekt een vlotte en directe lijn van Jezus naar de apostelen en vervolgens van de apostelen naar de gemeente. Dus: wat vroeger kon, kan vandaag ook (blz 31). Maar zo gaat hij wel wat gemakkelijk voorbij aan de vraag wat het unieke was van de positie van de apostelen. Kan van hun opdrachten en volmachten zonder meer gezegd worden dat ze vandaag voor de gemeente gelden? Een aparte vraag daarbij is wat precies de rol geweest is van de leerlingen van Jezus die Hem zelf hebben gezien en meegemaakt. Het antwoord op die vraag heeft belangrijke gevolgen voor de uitleg van de 'genezings teksten' in Marcus 16 en Jakobus 5. Deze vragen raken de uitgangspunten van het charismatisch pastoraat.

(2) In het boek van Van Herwijnen blijft vaag hoe hij de verhouding ziet tussen het creatuurlijke (zeg maar: wat bij de schepping hoort) en het werk van de Heilige Geest. Bepaalde passages in zijn boek

wekken de indruk dat het creatuurlijke overstegen wordt door het werk van de Geest. Dit theologische thema heeft te maken met je visie op het gebruiken van medicijnen en therapieën. En ook met de verhouding en samenwerking tussen pastores enerzijds en artsen, psychologen en verdere hulpverleners anderzijds (vgl. blz 57).

Het boek van Van Herwijnen laat zien hoe charismatisch pastoraat functioneert. Zo kun je zijn boek gebruiken: om meer aan de weet te komen over charismatisch pastoraat.

Voor pastores biedt dit boek belangrijke leermomenten. Het dwingt je om na te denken over b.v. de plaats van het gebed in je pastorale werk. En: ook wie in het pastoraat geen gebruik maakt van handopleggingen zalving, moet wel kunnen verantwoorden waarom hij dat niet doet.

N.a.v. W. van Herwijnen, *Hoe kan ik verder? Over charismatisch pastoraat in crisissituaties*, (Boekencentrum) Zoetermeer 1997. Omvang 154 bladzijden. Prijs f 24,90.

CHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

BOEKHANDEL
Uw boekenbestellijn 010-4820488

VAN RIETSCHOTEN

Keizerswaard 8, 3078 AM Rotterdam, Winkelcentrum Keizerswaard

CHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

ZORGEN VOOR DE GEMEENTE

P.W. van de Kamp

B boekbespreking

In 1982 verscheen de eerste druk van *Zorgen voor de gemeente* van de hand van prof. dr. C. Trimp, de toenmalige hoogleraar Ambtelijke Vakken aan de Theologische Hogeschool (tegenwoordig Universiteit). Vanaf de verschijning heeft dit boek de gereformeerde ouderlingen en diakenen geholpen om inzicht te krijgen in hun ambtelijk werk. Vooral 'beginnende' ambtsdragers kunnen er veel aan hebben. Omdat er steeds nieuwe generaties ambtsdragers aantreden, bleef er vraag naar dit boek. Na vijftien jaren is er weer een nieuwe druk verschenen. De vijfde inmiddels. Ongewijzigd ten opzichte van de eerste druk. Maar wel in een minder kleurrijk jasje.

Trimp biedt vooral achtergrondinformatie, in deel I over 'talstellen' en over het karakter van het kiezen van ambtsdragers. In deel II over het werk van de ouderling. In deel III over het werk van de diaken. Persoonlijk blijf ik dat deel III het meest boeiend vinden. Verplicht leesvoer voor diakenen. De uiteenzetting van Trimp over het Schriftbewijs en de gedachtengang in het (in 1976) nieuwe formulier voor de bevestiging van diakenen laat nog altijd de winst zien die met de herziening van dat formulier is geboekt. Het gaat om het dienstbetoon van de gemeente!

Blijft de vraag of je een boek over het ambtelijk werk van ouderlingen en diakenen na vijftien jaar ongewijzigd kunt laten verschijnen. Bovendien gaat het in feite om een nog langere periode. Het boek van Trimp is een bundeling van artikelen die hij in de jaren 1965-1981 publiceerde (hoofdzakelijk in *De Reformatie en Dienst*). Hij is daar

ook eerlijk over: 'De sporen van zijn gevorderde leeftijd kan dit boek niet verborgen houden' (Woord vooraf). Maar Trimp zegt erbij: 'De gelegenheid ontbrak om bij deze vijfde druk wijzigingen, vernieuwingen of modernisering door te voeren. De schrijver tilt daaraan niet zwaar. Het gaat in dit boek immers om een introductie in de gereformeerde ambtsdienst. Daarin is weinig of niets gewijzigd.' Wel wijst hij dan op de instelling van het generale deputaatschap voor diaconale zaken (1987), de besluiten inzake het vrouwenstemrecht (1993) en inzake de liturgie in erediensten, waarin geen predikant voorgaat (1993). Daar kan nog aan toegevoegd worden dat de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) vanaf maart 1997 een diaconaal consulent bezitten.

Toch til ik zwaarder aan de gedateerdheid van zijn boek dan prof. Trimp. De gereformeerde ambtsdienst heeft z'n plaats in onze kerken die op hun beurt in de moderne samenleving staan. Ontwikkelingen in kerk en samenleving veranderen de context waarin ambtsdragers functioneren. En dat laat ook die ambtsdienst zelf niet onberoerd. Gemeenteleden zijn mondiger geworden (nog meer dan in de jaren 70). Dat is op zichzelf positief, maar het betekent wel dat de omgang van ambtsdragers met gemeenteleden anders gekleurd is. Ook in deze zin dat b.v. voor pastorale taken gemeenteleden worden ingeschakeld (ambtsdragers zijn er met het oog op het dienstbetoon van de gemeente!). Daarmee komt de bezinning op de verhouding tussen het werk van ambtsdragers en dat van gemeenteleden nadrukke-

lijk in beeld. Er zou meer te noemen zijn. Maar het gaat mij erom dat er meer verschuivingen optreden dan synode-besluiten registreren. Aan het eind van de twintigste eeuw zou ik graag als titel voor een boek als dat van Trimp willen zien: *Zorgen voor en door de gemeente*. Overigens denk ik dat met name deel III van zijn boek die titel nu ook al zou rechtvaardigen.

Met deze kanttkening hoop ik met prof. Trimp dat zijn boek „nog een aantal jaren goede diensten mag bewijzen aan de ('aankomende') ambtsdragers."

N.a.v. C. Trimp, *Zorgen voor de gemeente. Het ambtelijk werk van ouderlingen en diakenen toegelicht*, (Kok Voorhoeve) Kampen 1997 (vijfde druk). Omvang 266 bladzijden. Prijs f 39,90.

N

nieuw uitgekomen

Integratie als uitdaging, Groen van Prinsterer-reeks 80, geschreven door HA. Bronswijk e.a. Aangezien integratie van **etnische minderheden** in Nederland zowel moeilijk als noodzakelijk is, **mag** ze gezien worden als uitdaging, **waarbij zowel de naastenliefde als ook de handhaving van de rechtsorde centraal staan.** De Vuurbaak, Barneveld, f 18,75 (95 blz.).

Van David **tot Zedekia**, een geschiedenis van de **koninkrijken** Israël en Juda van 1011-586 voor Christus tegen de **achtergrond** van het Oude Nabije Oosten door Drs. J.G. van der Land. **Ook** archeologische gegevens **komen aan de orde in dit boek.** Buijten & Schipperheijn, f 27,90 (144 blz.).

Ezra/Nehemia, een verklaring van een **bijbelgedeelte** door Dr. P. Schelling (staffunctionaris Missionair Werk van de synodaal Gereformeerde Kerken). 'Op zoek naar identiteit' is het overkoepelende thema van het boek omdat de Joden zich in de ballingschap afvroegen hoe ze zich staande konden houden **temidden** van de vreemde volken. Uitgeverij Kok, f 27,50 (165 blz.).

Bijbelselect, een bundeling van **hoogtepunten** uit de Bijbel in helder Nederlands. NBG (Nederlands Bijbelgenootschap) i.s.m. KBS (Katholieke Bijbelstichting), f 19,90 (343 blz.).

Genesis toegelicht en Johannes **toegelicht**, beiden voorpublicaties van de op handen zijnde 'Groot Nieuws Bijbel met aantekeningen'. Het **k-**treft een vertaling inclusief een sa-

menvattende inleiding, een overzicht, verhelderende **aantekeningen**, een woordenlijst en kaarten. NBG i.s.m. KBS, de deeltjes kosten resp. f 14,50 en f 9,50 (± 65 blz.).

Mini Mike in het Nieuwe Testament, door Carl Anker Mortensen met illustraties van José Pérez Montero. Het betreft **een** boek met **veertien** kleurrijke **platen** waarop gebeurtenissen **uit** het Nieuwe Testament, met een knipoog naar de werkelijkheid, zijn afgebeeld. Naast vragen over de betreffende gebeurtenissen, is er de opdracht om de hoofdpersoon Mini Mike te vinden in de afbeeldingen. NBG i.s.m. Vlaams Bijbelgenootschap, f 19,50 (32 blz.).

Wat zal de morgen brengen?, door M. Adam en E. Salomon. Deze twee overlevenden van Auschwitz **vertellen hun** levensverhaal. Nog **een groter** wonder is dat zij de **Messias** leerden kennen. Den Hertog - Houten, f 24,90 (152 blz.).

De **mens** op zoek **naar zijn** bestemming. Een boekje over hoe ieder mens in het dagelijkse leven tot zijn **bestemming** kan **komen** en in harmonie met God kan leven door het offer van Jezus. Geschreven door P. Bakker (voorganger in de Pinkstergemeente op Urk). Gazon Uitgeverij, f 9,95 (72 blz.).

Als **een** bewoner **om euthanasie** vraagt..., een handreiking voor gebruik in verzorgingshuizen om op een geordende wijze over de **euthanasievraag** na te denken en beleid te formuleren, onder redactie van W. Huizing (o.a. stafmedewerker

van de Protestantse Vereniging voor Ouderenzorg). Uitgeverij Kok, f 19,90 (88 blz.).

Soms lijkt mijn leven een doolhof, verhalen en **gedachten** vanuit een verpleeghuis. Geschreven door T. Harder, die tien jaar als pastor gewerkt heeft in het **zorgcentrum** De Lichtenberg te Amersfoort. Uitgeverij Callenbach, f 19,90 (90 blz.).

Zie, Hij komt, een gedichtenbundel van Annie van Dijken, waarin de wederkomst van Christus centraal staat. **Merweboek**, f 9,90 (35 blz.).

De twee getuigen, een roman van M.R. van den Berg. Een boek over Justus en **Esther** die in een **maatschappij**, waarin bijna alle christenen door De Veiligheidsdienst **zijn** uitgeschakeld, proberen zich staande te houden om hun **boodschap** te verkondigen. Kok Voorhoeve, f 24,90 (222 blz.).

Vakantie!

Ontdek het geheim van de Ronald-trilogie van Ali C. Drost-Brouwer

Van f 36,95 voor
maar **f 17,50**
Verkrijgbaar bij de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postbus 25 - 4460 AA Goes - Telefoon 0113-215591

M

meegelezen

Vergeten groei?

Ds S.S. *Cnossen* schreef in *Reformanda* van 2 juli over het onderwerp geestelijke groei. Die is altijd nodig. Reeds in de tijd van het Nieuwe Testament moest de gemeente ertoe worden aangespoord. En dat moet ook vandaag blijven gebeuren.

Maar christelijke voorzichtigheid gebiedt dat het vermaan wel op de goede manier zal gebeuren. Vanuit een goed uitgangspunt ook. Vanuit een recht zicht op wat 'groei' is. En niet met voorbijgang van wat God in de gemeente wel al aan groei schenkt en schonk. De hier al aangehaalde apostolische brieven leren ons hoe het moet. Bij alle vermaning die ze laten horen is er ruime erkenning voor wat God in de gemeenten al had gegeven. Ook aan geestelijke groei. Speciaal bij Paulus is dat opvallend. Hij zag het. Ook bij gemeenten waaraan overigens nog wel heel wat gebreken kleefden. En hij dankte God voor wat hij zag! Prees Hem om zijn genade.

De ogen open!

Er moet geen vergeten groei zijn. We moeten de ogen open hebben voor wat God doet. Want ook van ons wil Hij de lof hebben voor wat Hij geeft. En dan is het zo dat wie thuis is in de gemeente en er geduldig op let, nog veel mag ontdekken aan groeien in geloof, liefde, genade en kennis. Dat er niet meer is valt te betreuren. En dat er meer moet komen moet telkens worden gezegd. Maar we zouden zondigen tegen de Here als we vergaten te zien op zoveel, waarin Hij het werk van zijn genade bat zien. Honderden jongens en meisjes laat Hij

groeien naar de dag van de openbare belijdenis van hun geloof in God en zijn reddende genade voor zondaars. Nee, & vergeet niet de andere kant. Die van kerk- en woordverlating. Maar dit is er ook. Honderden ouderen laat God nog altijd rijpen in de kennis van zijn genade, zodat zij rustend in Christus straks sterven in het geloof aan de opstanding van het vlees. Dat kunnen we toch niet schouderophalend het 'gewone' noemen? En er is nog zoveel meer als het over 'groeien' gaat. Er zijn nog altijd kinderen van de Here bij wie vroeger de zekerheid van het geloof niet overhield, maar die nu zo anders uit de hoek komen. Dat groeide bij hen. Soms langzaam weliswaar, maar God schonk uiteindelijk die genade. En van hoeveel broeders en zusters, misschien wel van de categorie die je nooit hoort op gemeentevergaderingen, zouden we een zelf- & verhaal kunnen vertellen. Gods hand trof hen zwaar met het leed van het leven. Wat hadden ze het er moeilijk mee. En toch leerden ze te aanvaarden en God te prijzen. Hun geloof verdiepte zich en groeide. Weer anderen moesten vroeger nog wel eens worden vermaand. Het maakte de huisbezoeken niet gemakkelijk. Maar nu we er achter staan, soms al veel jaren, moeten we zeggen dat ze groeiden in de gehoorzaamheid van het geloof en leerden te gaan op het goede pad van Gods heilzame geboden. We kennen verslaafden aan alcohol die, struikelend en vallend, boven dat kwaad in hun leven uitkwamen. Geholpen door sterkende genade. Er zijn ouders die hun kinderen niet of niet voldoende aanspraken op wat ze verkeerd deden, maar die dat leerden te erkennen. En nu –

wel laat, maar dáárvoor nooit te laat – houden ze niet op voor hen te bidden. Er zijn hele gezinnen, die opgetrokken werden uit een algemene geestelijke neergang. Er zijn ook jongens en meisjes uit gezinnen, waar helaas alles mis ging wat mis kon gaan, maar die door God vastgehouden groeiden in geloof en ijver voor zijn dienst. En nog eens: we vergeten niet dat er ook de andere kant is. Maar dit is er ook. Werk van Gods Geest, waarvoor Hij geprezen wil worden. En zeg niet dat het de grote uitzonderingen zijn. Uit eigen ervaring zouden we er eindeloos over kunnen doorvertellen. Wat we niet mogen doen, omdat het voor betrokkenen en voor anderen allicht herkenbaar zou zijn. In details kunnen we dus niet gaan. Hoeft ook niet. Maar wat we wel naar voren brachten, had een dubbele bedoeling. Eerst dat we een gezonde kijk zouden hebben op wat groeien naar de Schrift is. En vervolgens dat we groei dankbaar zullen zien en prijzen, waar God haar ook maar geeft. Om Hem de lof er voor toe te brengen.

Eenzaam avontuur?

Koers van 27 juni bood een reportage van Elleke Poortvliet over het geven van catechisatie. Zij ziet het als een vaak eenzaam avontuur tussen catecheet en catechisant. Met verschillende Hervormde predikanten sprak ze over een recent boek van dr W. Verboom, Catechese in de Praktijk. Hoe sluit je aan bij de leefwereld van jongeren?

Spanningsveld

Dr. W. Verboom signaleert: „Er is in de catechese allerwege een span-

ningsveld tussen traditie en heden-
daagse cultuur, tussen het **overgele-**
verde en de leefwereld van **jonge-**
ren. Nu **kan men** dit spanningsveld
negeren door eenzijdig het een of
het ander te doen. Of men kan al-
leen maar de **waarheden** van het
christelijke geloof aanreiken, zon-
der te vragen of deze overkomen.
Of **alleen** maar ingaan op de erva-
ringen van de jongeren, zonder te
vragen of die ervaringen ook ge-
raakt zijn door het christelijke ge-
loof.

Dominee Van **Duijn**: „De *dialogoog*
is tegenwoordig erg in. De tijd is
voorbij dat jongeren **stilletjes een**
leraar aanhoorden. De dialoog is
modern, maar ik denk ook **dat** die
noodzakelijk is. De **jongeren** moe-
ten de relevantie zien van de kennis
die je over wilt brengen. En door
met jongeren in gesprek te **raken,**
kom je erachter met welke vragen
ze zitten'.

Eenzaam avontuur

Het is van **groot** belang dat de cateche-
se wordt gezien als een vast en heel
belangrijk onderdeel van het totale ge-
meenteleven en niet als een 'eenzaam
avontuur' van predikant of catecheet.
Dit besef leeft echter nog lang **niet** bij
alle **ouders** en **evenmin** bij allen die
leiding geven in de gemeente

Beleef geloof als een blij- zaak

In het Centraal Weekblad van 27
juni komt Berend **Volmuller** aan
het woord. Hij is stafmedewerker
van het Evangelisch **Werkverband**
en wil **meer** evangelische inspiratie
binnen de Samen op weg-kerken:

In de kerken komt het geloof nog
wel eens wat plicht- en routinema-
tig over, meent Berend **Volmuller**.
'Bij heel **veel** mensen in de **kerk**
sluimert de wens om meer **enthousiasme**
te tonen en meer vreugde te
belevan aan het geloof. Ik zie **het**
als een taak van het Evangelische
Werkverband om aan dat verlan-
gen te appelleren.'

Berend Vollmuller is zelf van her-
vormde huize. Bij wil geen kritiek
horen op de Samen op Weg-ker-
ken. 'Er gebeurt heel veel goeds in
deze kerken. Maar christelijk ge-
loof is een blijde zaak', vindt hij.
'Dat mag je ook als zodanig Me-
ven.'

(...)

Als het om vernieuwingen gaat in
de **kerk**, denkt **Volmuller** niet met-
een aan revolutionaire veranderingen.
Hij vindt het al prachtig als
een plaatselijke kerkenraad bereid
is tijdens een kerkdienst een aantal
liederen te zingen uit de bundel
van Johannes de Heer of Opwek-
king. 'Het tempo van deze liederen
wijkt af van die uit het Liedboek
voor de Kerken. Dat spreekt bij-
voorbeeld **jongeren** al gauw meer
aan.' Ook het uitspreken van een
persoonlijk getuigenis tijdens de
dienst moet **volgens** hem kunnen.
'Het zijn allemaal geen nieuwe din-
gen dus. Heel **vaak** zijn het nieuwe
dingen in een oud jasje'.
Hij beklemtoont dat bidden om ver-
nieuwing onmisbaar is. Het zet ver-
starde situaties binnen kerken en
buiten de **kerk** in beweging. 'Het
ijs wordt weer vloeibaar.'

Hergroepering en toenemende vrijzinnigheid

Hetzelfde nummer van het *Centraal*
Weekblad geeft een en ander door uit
het jongste rapport van het Sociaal en
Cultureel Planbureau, onder de kop:
Kerkverlaters **niet massaal naar evan-**
gelische beweging. De kerkelijke en
geestelijke verschuivingen geven een
gemengd beeld te zien:

De opkomst van de evangelische
beweging is geen religieuze ople-
ving maar **hergroepering** van men-
sen **uit kerkelijke milieus. Ook** is er
geen sprake van een herleving van
de christelijke orthodoxie binnen
de gevestigde **kerken** in Nederland.

Deze conclusie trekt het Sociaal en
Cultureel Planbureau in zijn
nieuwste rapport. Een andere con-

clusie is dat gereformeerden en
rooms-katholieken steeds vrijzinni-
ger worden.

(...)

Anders dan het vorige onderzoek
keek het Planbureau dit keer vooral
naar alternatieve religieuze bewe-
gingen, waaronder de **SCP** ook de
evangelische beweging schaaft.
Het onderzoeksbureau vroeg zich
af of de evangelische beweging of
andere alternatieve religieuze bewe-
gingen de rol van traditionele ker-
ken zouden **overnemen**. Sommige
sociologen **dachten** namelijk deze
tendens **waar** te kunnen nemen.
Ook w u er volgens hen sprake zijn
van een **sterkere** orthodoxe stro-
ming binnen de **traditionele** kerken.
Het SCP-onderzoek ontkent beide
tendensen. **Een** overstap van geves-
tigde christelijke – **rooms-katholie-**
ke, hervormde of gereformeerde
kerken – naar alternatieve 'zinge-
ving' is nog **niet** echt in **zicht**.

Geen lidmaatschap

Wel oriënteert men zich op een
breed scala van alternatieve bewe-
gingen en **paraculturele** onderwer-
pen. De belangstelling **daarvoor** is
duidelijk aanwezig, maar leidt niet
tot een toenemend **lidmaatschap**
van bewegingen als Jehova's, **Pink-**
sterbeweging, Hare Krishna, Bhag-
wan of **humanisme**.

Er blijkt ook geen **sprake** van een
herleving van christelijke orthodo-
xie. De vrijzinnigheid **neemt** juist
steeds meer toe. Bij de rooms-ka-
tholieken gebeurde dit het sterkst,
bij de gereformeerden deed zich
een **inhaalslag** voor.

De gelovigen onderschrijven voor-
al nog de optimistische kanten van
het geloof zoals het geloof in een
leven na de dood, **een hemel** en de
zinnelijkheid van **het** gebed. Geloof
in het bestaan van **een** hel of duivel
leeft veel minder onder de **Neder-**
landers.

Beroepen te Hasselt: J. van de Wetering te Bergentheim.; k Bruchterveld: R.A. Schipper, kandidaat te Weesp.

Beroepbaar¹

Kandidaten:

MA. van Leeuwen, Planetenweg 176, 1973 BK IJmuiden, ☎ 0255-533451.

G. Hutten, J.A. Feithstraat 19A, 9725 AM Groningen, ☎ 050-5255158.

E.J. Oostland, Cellebroederweg 2, 8261 GW Kampen, ☎ 038-3317247.

H.J.J. Pomp, Saffierstraat 210, 9743 JN Groningen, ☎ 050-5711969.

F.G. aan het Rot, Wortmanstraat 348, 8265 AN Kampen, ☎ 038-3322973.

RA. Schipper, Heemraadweg 236, 1382 JB Weesp, ☎ 0294-419206.

Intrede

Hardenberg – Ds. H.G. Gunnink deed zondag 17 augustus intrede in Hardenberg-Centrum. De bevestiging vond plaats door zijn neef G. Gunnink te Amersfoor-West. Nieuw adres: A. Risaeusstraat 8a, 7772 AV Hardenberg, ☎ 0523-272325.

Zwolle – ds. J. Kruidhof is 17 augustus 1997 ingetreden als predikant van de Opstandingskerk in Zwolle-Centnun. De bevestiging vond 's morgens plaats door ds. B. Luiten.

Nieuw adres van ds. J. Kruidhof: Ravelstraat 9, 8031 DC Zwolle, ☎ 038-4541694.

Alblasserdam – Ds. R. van der Wolf te Alblasserdamen Nieuw Lekkerland doet zondag 24 augustus om 16.45 uur intrede in Axel (wijk west). 's Morgens om 10.00 uur wordt hij bevestigd door ds. J.J. Burger, predikant in Axel. De diensten worden gehouden in het eigen kerkgebouw aan de Kerkdreef 21.

Nieuw adres tijdelijk: Karel Doormanlaan 17, 4571 TV Axel.

Kampen – De heer B. van Veen, kandidaat te Kampen, doet zondag 24 augustus a.s. om 17.00 uur intre-

de in Lisse en Voorschoten. De bevestiging zal 's morgens om 11.15 uur plaatsvinden door ds. K. van de Geest te Amsterdam-Centrum. De bevestigingsdienst wordt gehouden in de gereformeerde kerk aan de Schoolstraat 2 in Voorschoten en de intrededienst wordt gehouden in de hervormde kerk, hoek Achterweg/Herenweg in Lisse.

Nieuw adres: Isaäc Zweersplantsoen 8, 2253 TE Voorschoten, ☎ 071-5617619 (werkkamer) en privé ☎ 072-5722304.

BEGRENSDE RUIMTE

Een keuze uit artikelen en lezingen van prof. J. Kamphuis Samengesteld ter gelegenheid van zijn 75e verjaardag

Onder redactie van H.J. Boiten en J.J.C. Dee

Verkrijgbaar bij de boekhandel
416 pag., ing. f 39,50

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.
Postbus 25, 4460 AA Goes, tel. 0113-215591

¹ Nieuwe opgaven en wijzigingen:
W.L. de Graaff, a (038) 3331201.